

Література

1. Абрамова А.И. Подготовка менеджеров / А.И.Абрамова – Київ : Укр. НИИНТИ Госплана УССР Экономика: Обзор. Информ. сер. упр. нар. хоз-вом; Вып.10, 1990. – 40с.
2. Зигерт В. Руководитель без конфликтов/ Пер. с нем.; ред. Журавлев А. / В.Зигерт, Л.Ланг – Москва : Экономика, 1990. – 355с.
3. Кредісов А.І. Менеджмент для керівників / А.І.Кредісов, Є.Г.Панченко, В.А.Кредісов – Київ : Знання, 1999. – 556с.
4. Латфуллин Г.Ф. Современный менеджмент / Г.Ф.Латфуллин // Российский экономический журнал, 1996. – №10 – С. 47-52.
5. Марита А. «Сделано в Японии»: Пер. с англ./ При участии Э.Рейнголда и М.Симомуры. Общ ред. и вступ. ст. А.Ю.Юданова – М.: «Прогресс», 1993. – 413 с.
6. Мескон М. Основы менеджмента/ Пер. с англ.; Общ. ред. вступ. ст. Л.И.Евенко. / М.Мескон, М.Альберт., Ф.Хедоури – М.: «Дело», 1995. – 704 с.
7. Одегов Ю.. Проблемы обучения россиян современному менеджменту / Ю.Одегов, , Ф.Русинов , Д.Петросян // Российский экономический журнал, 1993. – №5. – С. 76-84.
8. Семенов С. Как готовят профессиональных руководителей в Гарварде / С.Семенов // Экономические науки, 1991. – №9 – С.28-38.
9. Смирнова М. Менеджмент как искусство / М.Смирнова // Проблемы теории и практики управления, 1993. – №4. – С.56-59.
10. Шегда А.В. Основы менеджмента: Учебное пособие / А.В.Шегда.–К.: Товарищество «Знання», КОО, 1998. – 512 с.
11. Щекин Г.В. Практическая психология менеджмента. Как делать карьеру. Как строить организацию: Науч.-практ. пособие / Г.Щекин –К.: Украина, 1994. – 399 с.

References

1. Abramova A.I. Podgotovka menedzherov / A.I.Abramova – Kiiv : Ukr. NIINTI Gosplana USSR EHkonomika: Obzor. Inform. ser. upr. nar. hoz-vom; Vyp.10, 1990. – 40s.
2. Zigert V. Rukovoditel' bez konfliktov/Per. s nem.; red. ZHuravlev A. /V.Zigert, L.Lang.- Moskva: Ehkonomika, 1990.- 355s.
3. Kredisov A.I. Menedzhment dlia kerivnykiv / A.I.Kredisov, Ye.H.Panchenko, V.A.Kredisov – Kyiv : Znannia, 1999. – 556s.
4. Latfullin G.F. Sovremennyj menedzhment / G.F.Latfullin // Rossijskij ehkonomicheskij zhurnal, 1996. – №10 – S. 47-52.
5. Marita A. «Sdelano v Yaponii»: Per. s angl./ Pri uchastii EH.Rejngolda i M.Simomury. Obshch red. i vstup. st. A.Yu.Yudanova – M.: «Progress», 1993. – 413 s.
6. Meskon M. Osnovy menedzhmenta/ Per. s angl.; Obshch. red. vstup. st. L.I.Evenko. / M.Meskon, M.Al'bert., F.Hedouri – M.: «Delo», 1995. – 704 s.
7. Odegov YU.. Problemy obucheniya rossiiyan sovremennomu menedzhmentu / YU.Odegov, , F.Rusinov , D.Petrosyan // Rossijskij ehkonomicheskij zhurnal, 1993. – №5. – S. 76-84.
8. Semencov S. Kak gotovyat professional'nyh rukovoditelej v Garvarde / S.Semencov // EHkonomicheskie nauki, 1991. – №9 – S.28-38.
9. Smirnova M. Menedzhment kak iskusstvo / M.Smirnova // Problemy teorii i praktiki upravleniya, 1993. – №4. – S.56-59.
10. Shegda A.V. Osnovy menedzhmenta: Uchebnoe posobie / A.V.Shegda.–K.: Tovarishchestvo «Znannya», KOO, 1998. – 512 s.
11. Shchekin G.V. Prakticheskaya psihologiya menedzhmenta. Kak delat' kar'eru. Kak stroit' organizaciyu: Nauch.-prakt. posobie / G.Shchekin. –K.: Ukraina, 1994. – 399 s.

УДК 37.011.3–051:[364.624.4:37.091.312]–057.874

DOI 10.31652/2415-7872-2018-56-95-101

ДІАГНОСТИКА РІВНЯ СФОРМОВАНОСТІ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ З НИЗЬКИМ СТАТУСОМ В УЧНІВСЬКОМУ КОЛЕКТИВІ ЗА ДІЯЛЬНІСНИМ КРИТЕРІЄМ

О. В. Гладун

Проведення діагностики, що складається з низки педагогічних і психологічних методик в середовищі студентів педагогічних спеціальностей стало запорукою виявлення взаємозв'язків між означеними нами у констатувальному етапі експерименту критеріями (когнітивний, мотиваційний, особистісний, діяльнісний) та їх показниками. У виявленні ієрархії рівнів сформованості готовності студентів до співпраці з низькостатусними підлітками діяльнісний критерій стає основною ланкою, оскільки саме через діагностичні, організаційні, конструктивні вміння майбутніх учителів залежить їх практична готовність до прийняття професійно важливих рішень у процесі педагогічної діяльності.

Ключові слова: *готовність, критерій, показники, діяльнісний критерій, педагогічна діяльність, практична готовність, підлітки, низький статус, учнівський колектив.*

DIAGNOSTICS OF THE LEVEL OF FORMATION OF FUTURE TEACHERS' READINESS FOR THE EDUCATION OF ADOLESCENTS WITH A LOW STATUS IN THE STUDENT TEAM ACCORDING TO THE ACTIVITY CRITERION

O. Gladun

Diagnostics conduction, which consists of a number of pedagogical and psychological techniques among students of pedagogical specialties, became the key to revealing the relationships between the criteria (cognitive, motivational, personal, activity) that we defined at the stage of the experiment and their indicators. In revealing the hierarchy of levels of formation of readiness of students to cooperate with low-status teenagers, the activity criterion becomes the main link. Teachers' practical readiness for making professionally important decisions in the process of pedagogical activity depends precisely on diagnostic, organizational and constructive skills

Activity criterion in the structure of students' readiness for the education of low-level adolescents testifies the ability to work with a certain category of students, which differs from others, mastering methods of establishing interaction, formation of the direction of future teachers, modeling of professional activity. The inextricable connection with student's personal qualities is a peculiar transitional element from the accumulation of knowledge, skills, experience, available personal characteristics to real actions and application of the theory in education practice. The specificity of this criterion is that the existing arsenal of abilities and skills of a future teacher can be revealed only when applied in professional pedagogical activity. And the main thing in the professional activity of the teacher is the ability to apply the necessary actions consciously. This minimizes the likelihood that an unprotected teenager will remain unnoticed, will not receive additional pedagogical support.

Therefore, the main task of the teacher is to create such situations, through which a low-level teenager will learn to navigate in life circumstances and will be able to establish friendly relations with all members of the student team.

Key words: *readiness, criterion, indicators, activity criterion, pedagogical activity, practical readiness, adolescents, low status, student group.*

У структурі готовності майбутнього вчителя до виховання низькостатусних підлітків діяльнісний критерій є тією сполучною ланкою, що допомагає виявити рівень оволодіння та застосування студентами знань, умінь і навичок, а також мотиваційну спрямованість та арсенал особистісних якостей. Тобто наявність і розвиток показників когнітивного, мотиваційного, особистісного критеріїв можливо продіагностувати лише під час усвідомленого їх застосування у практичній діяльності.

Т. Кравченко та А. Федорчук розглядають діяльнісний критерій, як такий, що характеризує рівень сформованості вмінь використання прийомів налагодження взаємодії, активізації особистісного потенціалу, застосування діагностичних методик, прогнозування результатів власної діяльності як системи послідовних дій, що базується на дотриманні соціальних норм і цінностей у власній поведінці і стосунках з різними суб'єктами соціальної діяльності [2, с. 153], наявність у майбутніх вчителів здатності до застосування професійних вмінь, необхідних для продуктивної роботи [7, с. 224]. Я. Москальова наголошує, що діяльнісний критерій забезпечує внутрішні зміни та здатність до саморозвитку майбутніх учителів через використання певного технічного інструментарію та нерозривний взаємозв'язок із особистісними якостями студента [4]. Суголосними до цього твердження є спостереження К. Гоцуляк, О. Листопада, І. Когут, Т. Сидоренко [1; 3; 5; 6].

Тому головним кроком у процесі констатувального експерименту стало виявлення знань і вмінь майбутніх учителів щодо співпраці з низькостатусними підлітками в учнівському колективі за діяльнісним критерієм. Діяльнісний критерій відображає сформованість у майбутніх педагогів навичок професійної діяльності, практичної готовності до прийняття професійно важливих рішень у процесі виховання низькостатусних підлітків. Зміст діяльнісного критерію полягає у діагностиці готовності студентів до виховання низькостатусних підлітків і відображається у низці професійно-педагогічних умінь.

Відтак для виявлення специфічних ознак діяльнісного критерію у системі професійної підготовки майбутніх учителів ми зосередились на вирішенні таких завдань:

- дослідження діагностичних умінь майбутніх учителів щодо співпраці з низькостатусними підлітками;
- вивчення організаційних умінь (організація продуктивної взаємодії з учнями з низьким статусом, їх батьками);
- вивчення конструктивних умінь (організація позаурочної діяльності, створення ситуацій успіху).

Важливим показником діяльнісного критерію є вміння майбутнього вчителя діагностувати структуру міжособистісних стосунків в класі, проблеми підлітків з низьким статусом в учнівському колективі. Такими проблемами можуть бути: відсутність друзів серед однолітків, низький рівень комунікативних взаємозв'язків, прояви небажаної поведінки, низька навчальна активність, відсутність умінь реалізації здібностей, нахилів, незацікавленість завданнями навчання і позаурочної діяльності, конфліктні ситуації між членами учнівського колективу, складні взаємовідносини особистості з колективом, – що у

майбутньому призводить до труднощів у набутті соціальної компетентності, реалізації особистості у різних життєвих сферах (соціальній, сімейній (побутовій), професійній).

Розроблені «Анкети для визначення діагностичних умінь майбутніх педагогів» використовувались для виявлення рівня сформованості вмінь діагностики майбутніми педагогами проблем підлітків з низьким статусом та розуміння важливості цих даних для побудови процесу виховання учнівського колективу, співпраці з низькостатусними членами учнівського колективу, регулювання стосунків у мікро та макросоціальному оточенні.

Відповіді на питання «Чи погоджуєтесь Ви з твердженням, що низький статус підлітка в учнівському колективі можна виявити за зовнішніми ознаками учня?» свідчать про те, що 44,2% опитаних утруднюються з висловленням власної думки; 31% студентів вважає, що за зовнішніми ознаками підлітка статус виявити неможливо; 19% – навпаки впевнені, що за зовнішніми рисами можна переконатися у наявності негативного статусу в підлітка.

Питання, що стосується низької успішності підлітка як результату низькостатусності, студенти розглянули так: 38 % опитаних вважають, що низький рівень навчальної успішності є наслідком появи низького статусу; 34,3% не згодні, що низький статус спричиняє проблеми з навчальною успішністю підлітків; 23 % майбутніх учителів не дали конкретної відповіді.

Оскільки діагностика міжособистісних стосунків в учнівському колективі є важливим етапом у вихованні низькостатусних підлітків, питання щодо вибору оптимальних методів діагностики відносин між усіма членами колективу мало на меті виявити знання таких методів. Більша частина респондентів (41 %) важливим методом діагностики вважає бесіди з учнями під час проведення виховних годин та їх батьками; 22,5 % опитаних студентів користуються на практиці методиками, зокрема такими, як «Оцінка психологічного мікроклімату Вашого колективу», «Опитувальник міжособистісних відносин (В. Шутц)»; 19 % майбутніх учителів вважають важливими у діагностиці міжособистісних стосунків виявлення і вивчення рівня вихованості та загального розвитку учнів, системи виховної роботи у школі, структури, особливостей міжособистісних стосунків, основних цінностей учнів, ставлення до навчання, згуртованості колективу за допомогою систематичного спостереження за підлітковим колективом.

Відповіді на питання щодо діагностування причин виникнення конфліктних ситуацій у підлітковому колективі дозволило розподілити студентів на групи відповідно до відсотків таким чином: 43,3 % опитаних вважають, що діагностична бесіда може дати всі відповіді; 29 % студентів будуть звертатися до методичної літератури у пошуках різних методик; 21,7 % респондентів займають позицію сторонніх спостерігачів.

Під час педагогічної практики студентам, які працюють з підлітками різних статусів, варто звернути увагу на вивчення та аналіз особистісних рис кожного члена колективу, намагатися прогнозувати поведінку учня в середовищі однолітків, відслідковувати залежність поведінкових стратегій підлітка від особливостей ставлення колективу до нього. Тому моніторинг відповідей на питання «Які методи педагогічної діагностики варто використовувати з метою вивчення особистісних якостей кожного учня в учнівському колективі?» дозволив виокремити студентів, які утруднюються з відповіддю на це питання (37,6 %); студентів, які назвали один-два методи (42 %); студентів, які впевнені, що можуть провести три і більше методів (14 %).

Беззаперечною є потреба у зборі та аналізі інформації про низькостатусного підлітка перед застосуванням конкретних дій щодо усунення проявів негативного статусу. Однак відповідне питання викликало утруднення у деяких студентів, що залишились невпевнені у доцільності збору такої інформації (27 %), інші респонденти вагались у конкретній відповіді (33,4 %), незначна частина опитаних вважають, що збір та аналіз інформації про низькостатусного учня є важливим етапом, що передусє співпраці з таким учнем та колективом з метою зміцнення позитивного статусу підлітка.

Уміння слухати і чути для педагога є одним з найважливіших, оскільки допомагає відчувати потреби підлітків, співпереживати, сприяти вирішенню конфліктних ситуацій або запобігати їх виникненню, спостерігати за розвитком стосунків у колективі. Тому на констатувальному етапі експерименту студентам був запропонований тест «Чи вмієте Ви слухати?», спрямований на виявлення вмінь налагодження комунікативної взаємодії майбутнього вчителя, а також регулювання стосунків в екстремальних ситуаціях. Відповідаючи на питання «Як часто манера мовлення і поведінки Вашого співрозмовника Вас дратує?», «Як часто у процесі спілкування у Вас виникають конфліктні ситуації?», «Як часто Вам доводиться уникати продовження розмови, якщо Ваш співрозмовник торкається неприємних для Вас тем?», більшість студентів (47,5 %) поставили високу оцінку (від 5 до 8 балів), засвідчуючи, що зовнішні обставини (особливості мовлення, зовнішнього вигляду, настрою співрозмовника) значною мірою впливають на характер подальшої бесіди. Це дозволило зробити висновок, що деякі студенти (38,9 %) утруднюються в прийнятті педагогічних рішень, якщо ситуація їм неприємна або пов'язана зі складними обставинами, і це заважає їм в організації продуктивної взаємодії з учнями з низьким статусом.

З метою виявлення вмінь студентів запобігати виникненню негативних явищ у міжособистісному спілкуванні школярів студентам були запропоновані педагогічні ситуації, розв'язання яких показало, що значна частина респондентів (35,9%) не виявляє вмінь реалізації системи роботи з профілактики та корекції небажаних проявів поведінки. Вміння, пов'язані з використанням прийомів налагодження позитивного мікроклімату в учнівському колективі, може застосовувати невелика кількість студентів (21%). Варто зазначити, що важливим етапом у підвищенні статусу підлітка в учнівському колективі є вміння майбутнього вчителя організувати позаурочну діяльність, спрямовану на стимулювання особистісної активності учнів. При аналізі ситуацій лише 18,3% студентів зазначили важливість вміння, що забезпечує позитивні шляхи самореалізації підлітків. Майбутні педагоги вважають найефективнішим методом співпраці з низькостатусними учнями та підлітками бесіду (38%).

Для виявлення рівня сформованості готовності майбутніх учителів до виховання низькостатусних підлітків за діяльнісним критерієм. На констатувальному етапі експерименту нами було використано метод експертних оцінок. Експертами виступали досвідчені викладачі, інформація від яких була отримана шляхом опитування. Так, запропонована студентам педагогічна ситуація полягала у з'ясуванні новим класним керівником 10-го класу обставин, що спричинили ігнорування учнівським колективом однокласника Євгена, хоча Євген, зі свого боку, намагався товаришувати з однолітками, висловлювати власну позицію, що залишалася непочутою. Для пошуку ефективних шляхів вирішення цієї ситуації майбутні педагоги розподілились на дві групи, представники яких зайняли місця навпроти і по черзі виголошували оптимальні, на їх думку, методи роботи. Перша група запропонувала такі методи: діагностика учнівського середовища, діагностика сімейних стосунків, бесіда з батьками, чітке і усвідомлене планування педагогічних дій у поліпшенні стосунків підлітка з однолітками, що полягало у залученні учня до спільної творчої діяльності, консультації з психологом, соціальним працівником. Друга група розглядала вирішення ситуації через: систематичне проведення бесід з батьками, залучення підтримкою учнівського і педагогічного колективів, проведення тематичних виховних годин. Проте, не всі студенти погоджувались з думкою більшості. Дехто висловлював позицію невторчання, побоюючись загострення конфлікту і погіршення стосунків підлітка з учасниками колективу.

Експерти оцінили думку меншості як неконструктивну у вирішенні даної педагогічної ситуації.

Наступна педагогічна ситуація передбачала вирішення проблеми негативного статусу підлітка, який має високу навчальну успішність, відвідує спортивний гурток, живе у повній сім'ї, проте не користується повагою і визнанням однолітків. Для розв'язання цієї ситуації студенти розділились на кілька груп, де один з учасників виконував роль учня, інший – учителя. Члени кожної групи спільно розглядали найбільш ефективний варіант вирішення проблеми, далі – розігрували його. Деякі пари показали співпрацю вчителя і підлітка під час уроку: завдання, похвала, залучення до активної співпраці у групах; інші – обговорення вчителя та низькостатусного підлітка ймовірних причин його неконструктивних стосунків з однолітками. Значна кількість студентів були впевнені, що така ситуація неможлива.

Експерти підкреслили, що щира розмова з підлітком є хорошою можливістю налагодити довірливі стосунки та емоційний контакт, проте не принесе бажаного результату. Робота ж вчителя з підлітком у процесі навчання серед однолітків є більш ефективним методом співпраці.

Аналіз педагогічних ситуацій, пошук нових шляхів залучення підлітків до колективної справи, творчості, організація ситуацій успіху є ефективними методами усунення проявів низького статусу в підлітків. Однак більшість студентів немає достатньо знань для застосування цих методів, не володіє основними навичками співпраці з підлітковим колективом, не розуміє значення комунікативних умінь для налагодження гармонійних стосунків з підлітками.

Як бачимо, важливим умінням для майбутнього педагога у співпраці з низькостатусними підлітками є налагодження довірливих стосунків, організація діяльності, що стане поштовхом до зміни статусу в учнівському колективі. Від педагогічного стилю вчителя залежить ступінь сприйняття його учнями, зокрема тими, що потребують додаткової підтримки і уваги. Варто зазначити, що організаційні вміння майбутнього вчителя також є важливою діяльнісною основою, на якій вибудовується продуктивна взаємодія педагога та учнівського колективу, налагоджується позитивний мікроклімат, досягається ефективність позаурочної діяльності, регулюються взаємовідносини особистості з колективом.

Для виявлення комунікативних та організаційних якостей студентів нами було використано «Методику КОЗ», що складається з 40 питань, відповіді на які мають бути чіткі і конкретні, «так» або «ні». Виявити якісний рівень комунікативних та організаційних здібностей студента можливо за допомогою «ключа». Найвищий рівень збігу відповідей за «ключем» оцінювався у 20 балів по комунікативних і 20 балів по організаційних здібностях. За нашими спостереженнями, переважна більшість студентів має рівень комунікативних здібностей нижче середнього – набрали від 4 до 9 балів (54,3 %). Значна частина опитаних (29,2 %) має середній рівень розвитку комунікативних здібностей (10-12 балів), здібності переважної меншості студентів (15 %) відповідають високому рівню розвитку комунікативних умінь.

Організаційні вміння майбутніх педагогів можуть бути охарактеризовані так: 63 % – низький рівень, 22,5 % – середній, 13,5 % – високий рівень розвитку організаційних умінь. Отже, результати виконання тесту вказують на те, що велика кількість майбутніх учителів має низький рівень розвитку комунікативних та організаційних умінь, їм складно знаходити спільну мову з незнайомими людьми, налагоджувати конструктивну комунікативну взаємодію з оточуючими, займатись організацією колективних заходів. Крім того, значна кількість студентів не прагне відстоювати власну позицію, виявляти ініціативу у вирішенні важливих питань і логічно доводити власні думки.

Ефективною для виявлення комунікативних умінь майбутніх учителів, здатності до налагодження конструктивної співпраці, пошуку компромісу є гра «Золоті апельсини». За умовами гри студенти були розподілені на три групи. Один зі студентів призначений виконувати роль садівника, що вирощує апельсини. Існує три бізнес-компанії (це наші групи), яким потрібні апельсини. Групі № 1 апельсини необхідні для виробництва з їх шкірки ліків, групі № 2 – для вироблення соку, а групі № 3 – кісточки на насіння. Перед кожною групою стоїть завдання купівлі всіх апельсинів. За 10 хвилин учасники груп мають домовитись з садівником про ціну на апельсини і довести, що саме для них товар є найнеобхіднішим. Під час проведення гри студенти активно намагались домовитись між собою та переконати садівника у важливості своєї думки, виявляючи комунікативні вміння, проте лише невелика кількість студентів (17%) помітили, що у кожній групі різна мета використання апельсинів і вони всі можуть використати саме те, що їм потрібне.

Аналізуючи участь студентів у грі, можемо підтвердити їх неготовність до розумної співпраці, адже учасники вели загострену словесну боротьбу з метою доведення власної позиції, спостерігалось емоційне напруження, тиск один на одного, проте не було виявлено вмінь ведення конструктивного діалогу, пошуку компромісного вирішення ситуації, дипломатичності, толерантності і поваги до опонентів, уміння чути думку оточуючих.

Конфліктні ситуації в учнівських колективах виникають часто. Підлітковий період – етап дорослішання особистості, коли конфліктні ситуації викликають особливе загострення інтересів, спонукають до необдуманих учинків, емоційних спалахів, ігнорування чи стигматизації деяких членів колективу, що стає причиною появи в колективі учнів, які опинилися поза дружніми стосунками однолітків, «відкинутих», дезадаптованих, ізгоїв, аутсайдерів, низькостатусних та інших.

Запропонований респондентам тест «Стиль поведінки в конфліктній ситуації (К. Томас)» спрямований на виявлення поведінкових типів людей у конфліктних ситуаціях, умінь налагодження конструктивної взаємодії з різними людьми, регуляції взаємовідносин, вирішення конфліктних ситуацій. К. Томас виокремлює кілька способів врегулювання конфліктних ситуацій: змагання (конкуренція), пристосування, компроміс, уникнення, співпраця. Аналізуючи відповіді студентів на питання тесту, ми виявили, що дехто з респондентів при вирішенні складних ситуацій намагається досягти такого результату, який став би прийнятним для обох сторін, що говорить про здатність до співпраці (19,6%), інші – прагнуть знайти компроміс (58 %). У разі виникнення конфлікту невелика кількість опитаних намагається заспокоїти опонента і, головним чином, зберегти стосунки (17 %), тоді як значно більша частина вважає, що краще наполягати на досягненні свого (66 %). За умови виникнення деяких розбіжностей, значна частина респондентів намагається все ж досягти прийняття опонентом власної позиції (53 %), водночас інші намагаються зробити все для збереження стосунків з опонентом (30,2 %). Певна частина студентів (19,6 %) намагається уникати ситуацій, що можуть стати причиною конфлікту.

У результаті аналізу тесту «Стиль поведінки в конфліктній ситуації» ми виявили, що для більшості студентів (45,8%) притаманний стиль поведінки «пристосування» з елементами стратегій компромісу та уникання; 19% студентів дотримуються у конфліктних ситуаціях стилю поведінки «компроміс» з елементами стратегій пристосування, уникання, співпраці; а для деяких студентів (17%) характерний стиль поведінки «уникання». Певна кількість майбутніх учителів (10,7%) тяжіє до використання стилю «суперництво» при вирішенні конфліктної ситуації. Для інших студентів (6,9%) частотним є стиль поведінки «співпраця».

Беручи до уваги необхідність налагодження співпраці вчителя з учнівським колективом та учнями з низьким статусом у ньому, такі стилі поведінки, як «пристосування», «уникання», «суперництво» є некоректними і неефективними для організації конструктивної взаємодії з підлітками, а також усунення проявів низького статусу в підлітка. У будь-якій спірній конфліктній ситуації вчитель повинен мобільно приймати педагогічне рішення, бути впевненим у своїх діях, толерантним, виваженим і стриманим, проте не пристосовуватися, не уникати проблеми і не сподіватись, що вона може вирішитись сама собою, це обов'язково призведе до загострення і розростання конфлікту.

Моніторинг результатів діагностичних процедур за діяльнісним критерієм та аналіз відповідей респондентів дозволили виокремити три групи студентів з різними рівнями сформованості вмінь (рис. 1).

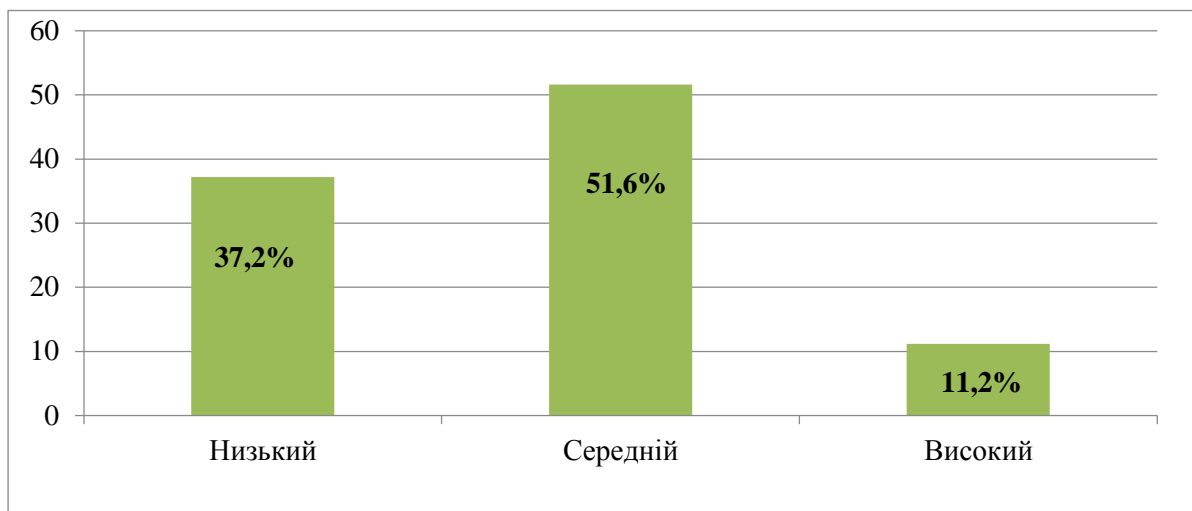

Рис. 1. Результати діагностики рівня сформованості готовності майбутніх учителів до виховання підлітків з низьким статусом за діяльнісним критерієм

До низького рівня готовності виховання підлітків з низьким статусом за діяльнісним критерієм належать 37,2% студентів, які виявили несформовані вміння прийняття педагогічних рішень, діагностики учнівського колективу, корекції та профілактики небажаних поведінкових проявів, нерозвиненість умінь щодо організації позаурочної діяльності, виявлення особистісної активності, невпевнене використання умінь, пов'язаних з регуляцією взаємовідносин в учнівському колективі, невміння попереджати і вирішувати конфліктні ситуації та створювати ситуації успіху для низькостатусних підлітків. Також студенти даної групи не виявляють умінь, що є значущими для вирішення конфліктних ситуацій, намагаючись пристосуватись, уникнути або знівелювати їх розв'язання.

Середній рівень сформованості умінь і навичок виховання низькостатусних підлітків в учнівському колективі за діяльнісним критерієм виявлено у більшості студентів (51,6%). Таким студентам притаманні: ситуативне використання умінь прийняття педагогічних рішень, регуляції взаємовідносин в учнівському колективі, попередження конфліктних ситуацій. Респонденти майже не використовують умінь організації позаурочної діяльності, організації взаємодії з учнями з низьким статусом, діагностики учнівського колективу, налагодження позитивного мікроклімату, тому у процесі виховання та співпраці з низькостатусними учнями часто користуються методом бесіди, потребують допомоги у створенні ситуацій успіху для підлітків з низьким статусом. У вирішенні конфліктних ситуацій майбутні педагоги тяжіють до компромісу, уникання, пристосування.

Високий рівень готовності до виховання низькостатусних підлітків у колективі виявлено у 11,2 % респондентів. Їм притаманні сформовані вміння діагностики структури учнівського колективу, профілактики та корекції небажаних поведінкових проявів, налагодження конструктивної взаємодії з підлітками, а також оцінювання результатів власної діяльності. Суттєвою перевагою таких студентів є організаційні вміння залучення підлітків до позаурочної діяльності, що активізує особистісну активність учнів, вміння проведення індивідуальних бесід з низькостатусними підлітками, а також їх батьками. Респонденти вміють попереджати та вирішувати конфліктні ситуації, використовуючи стратегічні прийоми налагодження співпраці.

Аналіз рівнів готовності майбутніх учителів до виховання низькостатусних підлітків у середовищі однолітків за діяльнісним критерієм спонукає до пошуків ефективних шляхів співпраці зі студентами для підвищення їх педагогічної майстерності, розвитку необхідних професійних і особистісних якостей для виховання підлітків групи ризику.

Література

1. Гоцуляк К. Підготовка вчителя у системі післядипломної освіти до диференційованого навчання молодших школярів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Катерина Іванівна Гоцуляк. – Прикарпатський університет імені Василя Стефаника. – 2016.
2. Кравченко Т. Соціальне здоров'я й особливості діагностики його сформованості в дітей підліткового віку / Т. Кравченко // Гуманітарний вісник. Педагогіка. – № 27. – С. 150 – 154.
3. Когут І. Формування професійно-педагогічної комунікативної компетентності майбутнього вчителя : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Когут Ірина Вікторівна. – Полтава, 2015. – 20 с.

4. Москальова Я. Педагогічні умови саморозвитку майбутнього вчителя у процесі професійної підготовки / Я. Москальова // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2014. – Вип. 38. – С. 243 – 249.
5. Листопад О. Теоретико-методичні засади формування професійно-творчого потенціалу майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Листопад Олександр Анатолійович. – Одеса, 2016. – 20 с.
6. Сидоренко Т. Дидактичні основи формування педагогічної культури майбутнього вчителя: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.09 «Теорія навчання» / Тетяна Дмитрівна Сидоренко. – Кривий Ріг, 2011. – 36 с.
7. Федорчук А. Критерії та показники готовності майбутнього вчителя інформатики до роботи в класах фізико-математичного профілю / А. Федорчук // Психологічні аспекти підготовки вчителя. Р. 3. Вісник № 30, 2015. – С. 223 – 227.

References

1. Hotsuliak K. Pidhotovka vchytelia u systemi pisliadyplomnoi osvity do dyferentsiiovanoho navchannia molodshykh shkoliariv: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk: spets. 13.00.04 «Teoriia i metodyka profesiinoi osvity» / Kateryna Ivanivna Hotsuliak. – Prykarpatskyi universytet imeni Vasyliia Stefanyka. – 2016.
2. Kravchenko T. Sotsialne zdorovia u osoblyvosti diahnostryky yoho sformovanosti v ditei pidlitkovoho viku / T. Kravchenko // Humanitarnyi visnyk. Pedagogika. – # 27. – S. 150 – 154.
3. Kohut I. Formuvannia profesiino-pedahohichnoi komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk: spets. 13.00.04 «Teoriia i metodyka profesiinoi osvity» / Kohut Iryna Viktorivna. – Poltava, 2015. – 20 s.
4. Moskalova Ya. Pedagogichni umovy samorozvytku maibutnoho vchytelia u protsesi profesiinoi pidhotovky / Ya. Moskalova // Pedagogika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh. – 2014. – Vyp. 38. – S. 243 – 249.
5. Lystopad O. Teoretyko-metodychni zasady formuvannia profesiino-tvorchoho potentsialu maibutnykh vykhovateliv doshkilnykh navchalnykh zakladiv : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk: spets. 13.00.04 «Teoriia i metodyka profesiinoi osvity» / Lystopad Oleksii Anatoliiovych. – Odessa, 2016. – 20 s.
6. Sydorenko T. Dydaktychni osnovy formuvannia pedagogichnoi kultury maibutnoho vchytelia: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk: spets. 13.00.09 «Teoriia navchannia» / Tetiana Dmytrivna Sydorenko. – Kryvyi Rih, 2011. – 36 s.
7. Fedorchuk A. Kryterii ta pokaznyky hotovnosti maibutnoho vchytelia informatyky do roboty v klasakh fizyko-matematychnoho profilu / A. Fedorchuk // Psykholohichni aspekty pidhotovky vchytelia. R. 3. Visnyk # 30, 2015. – S. 223 – 227.

УДК 373.3/.5.015.31:[78:7]

DOI 10.31652/2415-7872-2018-56-101-106

СТРУКТУРА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО СТВОРЕННЯ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОГО ПРОСТОРУ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

Р. О. Добровольська

У статті розглядається генеза поняття «готовність». Запропоновано підходи різних науковців до визначення сутності поняття «готовність». Проаналізовано особистісні і процесуальні компоненти готовності до професійної діяльності. Особлива увага звертається на розкриття сутності готовності до педагогічної діяльності та готовності майбутніх учителів музики до створення музично-естетичного простору загальноосвітньої школи. Компоненти готовності до педагогічної діяльності розкрито з позицій особистісного і функціонального підходів. Запропоновано структуру готовності майбутніх учителів музики до створення музично-естетичного простору загальноосвітньої школи: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-інформаційний, особистісно-рефлексивний, діяльнісний компоненти.

Ключові слова: *готовність, майбутні вчителі музики, музично-естетичний простір, професійно-педагогічна діяльність.*

THE STRUCTURE OF THE READINESS OF FUTURE TEACHERS OF MUSIC ART TOWARDS CREATION OF MUSICAL-AESTHETIC SPACE OF A COMPREHENSIVE SCHOOL

R. Dobrovolska

The article deals with the genesis of the concept of «readiness». The approaches of different scholars to the definition of the essence of the concept of «readiness» are proposed. Definition of the notion of readiness, presented in scientific studies, indicates a wide ramification of approaches to the understanding of its content. Readiness is determined by scientists as a holistic sustainable personality education, integral multilevel dynamic personal formation, integrative quality of the individual,